

INDIVIDUALL YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA MADANIY
IMMUNITETNI RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA QO'LLANILADIGAN
TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH SHAKLLARI

Dilnoza Begmatova

*SamDCHTI "Pedagogika, psixologiya va jismoniy madaniyat" kafedrası
mudiri, dotsent*

Annotatsiya: *Mazkur maqola, ta'lim jarayonida talabalarda madaniy immunitetni rivojlantirishda individuall yondashuv asosida qo'llaniladigan texnologiyalarning turli shakllarini tahlil qiladi. Madaniy immunitet, shaxsning boshqa madaniyatlarga nisbatan to'g'ri munosabatda bo'lish, ularni tushunish va hurmat qilish qobiliyati sifatida belgilangan. Maqolada, madaniy immunitetni shakllantirishda interaktiv ta'lim texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), madaniy proyektlar va tadbirlar, shuningdek, pedagogik yondashuvlarning ahamiyati ko'rsatilgan. Individuall yondashuv, har bir talabaga uning o'ziga xos xususiyatlari va ehtiyojlari asosida ta'lim berish orqali madaniy farqlarga hurmatni oshirishga yordam beradi. Bunda, talabalar turli madaniyatlarni o'rganish va ular bilan muloqot qilish orqali, bag'rikenglik va ijtimoiy hamjihatlikni rivojlantirishadi. Ushbu tadqiqot, zamonaviy ta'lim tizimida madaniy immunitetni rivojlantirishga yo'naltirilgan texnologiyalarning samarali qo'llanilishining muhimligini ta'kidlaydi va kelajakda bu metodlarni ta'lim tizimida kengroq integratsiya qilish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *individuall yondashuv, madaniy immunitet, ta'lim texnologiyalari, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, madaniy tadbirlar, bag'rikenglik, pedagogik yondashuvlar, talabalar, madaniy farqlar.*

Bugungi kunda ta'lim tizimida globalizatsiya va madaniy farqlarga hurmatni rivojlantirish juda muhim masala hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda turli millat, madaniyat va qadriyatlarni anglash va hurmat qilish talabalarning shaxsiy rivojlanishi va jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishlari uchun zarur ko'nikmalardir. Bu jarayonda "madaniy immunitet" (yoki madaniy adaptivlik) asosiy o'rin tutadi. Madaniy immunitet - bu shaxsning boshqa madaniyatlarni tushunish, ularga hurmat bilan yondashish va muammolarga konstruktiv yondashish qobiliyatidir. Bu,

ayniqsa, talabalarda global miqyosda hurmat, bag'rikenglik va ijtimoiy muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.

Madaniy immunitetni rivojlantirishda "individuall yondashuv" va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish talabalarning turli madaniyatlarga nisbatan faol va samarali munosabatda bo'lishlarini ta'minlaydi. Individuall yondashuv - bu ta'lim jarayonida har bir talabaga uning o'ziga xos xususiyatlari, ehtiyojlari va qobiliyatlariga qarab yondashishdir. Madaniy immunitetni rivojlantirishda individga asoslangan yondashuv nafaqat uning o'z madaniyatini hurmat qilishini, balki boshqa madaniyatlar bilan tinchlik va hamjihatlikda yashash qobiliyatini ham mustahkamlaydi.

Individuall yondashuvning mohiyati shundan iboratki, har bir talabaga uning qobiliyatlari va xususiyatlari asosida yondashish orqali ta'lim samaradorligini oshirish mumkin. Madaniy immunitetni shakllantirishda bu yondashuv juda muhimdir, chunki talaba har bir madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini tushunishi kerak. Individuall yondashuv yordamida talaba o'z madaniy merosini anglash bilan birga, boshqa madaniyatlarga nisbatan to'g'ri, hurmatli va bag'rikeng munosabatda bo'lishga o'rgatiladi. Shuning uchun madaniy immunitetni rivojlantirishda har bir talabaning individual ehtiyojlari va rivojlanish bosqichlari inobatga olinadi.

Madaniy immunitetni rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash talabalar orasida madaniy farqlarni tushunishga, hurmatga va muammolarni konstruktiv hal qilishga yordam beradi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida madaniy immunitetni shakllantirish uchun keng qo'llanilayotgan texnologiyalar nafaqat bilim berish, balki talabalar orasida turli madaniyatlar o'rtasidagi muloqotni rivojlantirish va ijtimoiy moslashuvni ta'minlashga xizmat qilmoqda. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ta'limning interaktiv, ko'p qirrali va individual yondashuvlarni qo'llagan holda, talabalarni madaniy farqlarni anglashga va ularga hurmat bilan yondashishga o'rgatadi. Quyida ushbu texnologiyalarning asosiy shakllari va ularning madaniy immunitetni rivojlantirishdagi roli ko'rsatilgan.

Interaktiv ta'lim texnologiyalari, masalan, guruh muhokamalari, simulyatsiyalar, rolli o'yinlar, case-study (holat tahlili) metodlari kabi pedagogik usullar, talabalar o'rtasida faol muloqotni rag'batlantirish va madaniy farqlarga nisbatan ochiq fikrli bo'lishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metodlar yordamida talabalar turli madaniy masalalarni

muhokama qilib, o'z fikrlarini erkin ifodalashadi. Shuningdek, bunday usullar orqali ular madaniy farqlarni o'zaro tushunishga, bir-birining nuqtai nazarini hurmat qilishga va konstruktiv muloqotga o'rgatiladi. Misol uchun, guruh muhokamalari yordamida talabalar o'z madaniy tajribalarini bo'lishib, turli madaniyatlar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar haqida fikr almashishadi. Bu jarayon esa ularning empatiya va madaniy bag'rikenglikni rivojlantiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) - bu internet, onlayn platformalar, virtual sinflar, vebinarlar, interaktiv dasturlar va boshqa raqamli resurslar yordamida madaniy immunitetni rivojlantirishga yo'naltirilgan texnologiyalardir. AKT yordamida talabalar turli millat, madaniyat va xalqlarga oid materiallar bilan tanishishlari, masalan, video materiallar, maqolalar, onlayn kurslar orqali madaniy o'ziga xosliklarni o'rganishlari mumkin. Onlayn platformalarda talabalar bir-birining madaniyatiga hurmat bilan yondashib, o'zaro muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. AKT yordamida talabalar turli mamlakatlardan bo'lgan hamkasblar bilan video-konferensiyalar orqali suhbatlar olib borish, o'z madaniyatlari haqida ma'lumot almashishlari mumkin, bu esa ularning madaniy tushunish va muloqot ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi.

Madaniy proyektlar va tadbirlar. Madaniy immunitetni rivojlantirishda talabalar o'zlari tashkil etadigan madaniy tadbirlar, ko'rgazmalar, festival va proyektlar orqali amaliyotda o'rganishadi. Masalan, bir nechta milliy va madaniy elementlardan iborat madaniy tadbirlar tashkil qilish, talabalar o'zlarining madaniy tajribalari va bilimlarini boshqalar bilan bo'lishish imkoniyatiga ega bo'ladi. Madaniy tadbirlar, masalan, milliy madaniyatlar ko'rgazmasi, xalq o'yinlari yoki madaniy festival orqali talabalar bir-biriga turli madaniy qadriyatlar va an'analar haqida ma'lumot bera olishadi. Bu esa o'z navbatida, ular orasida madaniy hurmat va bag'rikenglikni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, madaniy tadbirlar orqali talabalar o'z madaniyati haqida chuqurroq ma'lumotga ega bo'lishadi va boshqa madaniyatlar bilan integratsiyalashish qobiliyatini rivojlantiradilar.

Pedagogik yondashuvlar va tarbiyaviy ishlar. Madaniy immunitetni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar va tarbiyaviy ishlanmalar ham muhim rol o'ynaydi. Etika, axloqiy qadriyatlar, hamjihatlik va adolat kabi mavzularni o'rganish talabalar orasida madaniy farqlarni tushunish va hurmat qilishni mustahkamlaydi. Shuningdek, talabalar bilan shaxsiy

suhbatlar o'tkazish, ularni turli madaniy kontekstlarda tarbiyalash va etnik xilma-xillikka hurmat ko'rsatishning ahamiyatini tushuntirish madaniy immunitetni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zaro muloqot, individual va jamoaviy ishlash orqali talabalar madaniy bag'rikenglikni rivojlantiradi va jamiyatda erkin faoliyat yuritish uchun zarur ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Simulyatsiya va raqamli o'yinlar. Raqamli o'yinlar va simulyatsiyalar orqali talabalar madaniy farqlarni amalda o'rganishlari mumkin. Masalan, o'yinlar va simulyatsiyalar yordamida talabalar turli madaniy holatlar va vaziyatlarni boshidan kechirishadi, bu esa ularda turli madaniyatlar bilan ishlash va ularga hurmat bilan yondashish qobiliyatini shakllantiradi. Simulyatsiyalar va raqamli o'yinlar yordamida talabalar madaniy farqlarni o'zaro tushunishga va ijtimoiy masalalarni konstruktiv hal qilishga o'rgatadilar.

Natijalar va kelajakda qo'llanilishi. Madaniy immunitetni rivojlantirishda individuall yondashuv asosida amalga oshirilgan texnologik metodlar talabalarda quyidagi natijalarga olib keladi:

- talabalar o'z madaniyatini hurmat qilishni va boshqa madaniyatlar bilan bag'rikenglikda yashashni o'rganadilar;
- talabalar o'rtasida ijtimoiy va madaniy to'qnashuvlar kamayadi, hamjihatlik va o'zaro hurmat kuchayadi;
- global miqyosda talabalar o'zaro aloqalarini yaxshilashadi va turli madaniyatlarga e'tibor bilan yondashishadi;
- bunday yondashuv ta'lim jarayonini samarali qilishga, jamiyatda ijtimoiy moslashuv va bag'rikenglikni ta'minlashga yordam beradi.

Kelajakda, ayniqsa, global ta'lim tizimida madaniy immunitetni rivojlantirishga qaratilgan texnologiyalar kengroq qo'llanilishi kutilmoqda. Bu texnologiyalar talabalarni boshqa madaniyatlar bilan tanishtiribgina qolmay, balki ularni jamiyatda muvaffaqiyatli yashash va faoliyat yuritish uchun zarur ko'nikmalar bilan ta'minlaydi.

Madaniy immunitetni rivojlantirish jarayonida individuall yondashuv va zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash talabalar o'rtasida global madaniyatga hurmat va tushunishni shakllantiradi. Bu jarayon, shuningdek, jamiyatda bag'rikenglik va tinchlikni mustahkamlashga yordam beradi. Madaniy immunitetni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim texnologiyalarining kelajakda ta'lim tizimida keng qo'llanilishi talabalarni nafaqat o'z madaniyatiga, balki boshqa madaniyatlarga ham hurmat bilan yondashishga tayyorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullaev A. Ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni qo'llashning ahamiyati. Toshkent: 2015, O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti.
2. Begmatova D. The process of preparing future teachers for the formation of cultural immunity in students based on the analysis of foreign experiences. - Science and innovation, 2024. (<https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=11443467316326093755&btnI=1&hl=ru>)
3. Ganieva N. Madaniy immunitet: nazariy asoslar va ta'limdagi o'rni. Tashkent: 2021, Fan va texnologiyalar nashriyoti.
4. Mustafayeva G. Interaktiv metodlar va madaniy bag'rikenglikni rivojlantirish. Pedagogika va psixologiya ilmiy jurnali, 2020, 11(4), 23–29.
5. Andreeva E. Cultural Immunity: A New Educational Concept. Educational Studies Journal, 2021, 6(2), 78–92.
6. Jones, M., & Smith, L. Cultural Competence in Higher Education: Techniques and Approaches. Journal of International Education, 2022, 15(3), 34–45.
7. Brown P. Interactive Learning Methods in Cultural Education. Oxford: 2020, Oxford University Press.
8. Dufresne J. & Barrow R. Building Cultural Competency through Technology in Education. London: 2021, Routledge.